

**III RENESSANS G'OYASINING YANGI O'ZBEKISTON AMALGA
OSHIRAYOTGAN MA'NAVIY-MA'RIFIY ISLOHOTLAR BILAN O'ZARO
ALOQADORLIGI**

Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li - Termiz davlat pedagogika instituti - Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi Ma'naviyat asoslari yo'nalishi

E-mail: Choriyevmirjalol117@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezis-maqolada III Renessans g'oyasining Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar bilan uzviy aloqadorligi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada III Renessans tushunchasi milliy taraqqiyotning yangi bosqichi, yoshlar ongini yangilash, ta'lim sifati, ilmiy tafakkur, ma'naviy immunitet, tarixiy xotira va fuqarolik mas'uliyati bilan bog'liq hodisa sifatida yoritiladi. Yangi O'zbekistonda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni takomillashtirishga oid qarorlar, uzluksiz ma'naviy tarbiya tizimi, maktab va oliy ta'limdagi tarbiyaviy ishlar, mahalla institutining ijtimoiy vazifalari hamda yoshlar siyosati III Renessans poydevorini yaratishning amaliy mexanizmlari sifatida baholanadi. Tezisdan tarixiy merosni faqat faxr manbai sifatida emas, balki zamonaviy jamiyatni ma'rifat, innovatsiya, axloqiy mas'uliyat va ijtimoiy faollik asosida rivojlantirishga xizmat qiluvchi strategik resurs sifatida anglash zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: III Renessans, Yangi O'zbekiston, ma'naviy-ma'rifiy islohotlar, milliy yuksalish, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy immunitet, ilm-fan, ta'lim, tarixiy xotira, ma'rifat, fuqarolik mas'uliyati.

KIRISH

III Renessans g'oyasi Yangi O'zbekiston taraqqiyotining faqat madaniy yoki tarixiy shiori emas, balki davlat va jamiyat hayotini bilim, ma'naviyat, inson qadri, innovatsion fikrlash va ijtimoiy mas'uliyat asosida yangilashga qaratilgan konseptual qarashdir. Bu g'oyaning markazida inson kapitali, yoshlar tafakkuri, milliy o'zlik, ajdodlar merosi va zamonaviy taraqqiyot talablari turadi. Bugungi globalashuv davrida davlatlarning kuchi tabiiy boylik yoki hududiy imkoniyat bilan emas, ko'proq bilimli avlod, mustahkam ma'naviy muhit, ijtimoiy barqarorlik va ilmiy salohiyat bilan belgilanmoqda. Shu ma'noda III Renessans Yangi O'zbekistonning ma'naviy-ma'rifiy islohotlari bilan bevosita bog'liqdir.

Yangi O'zbekistonning taraqqiyot siyosatida ma'naviyat alohida soha sifatida emas, balki ta'lim, fan, huquqiy madaniyat, yoshlar siyosati, oila, mahalla, kitobxonlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglik bilan tutashgan ijtimoiy tizim sifatida qaralmoqda. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida mamlakatda

siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy hamda ilmiy-ma'rifiy asoslar yaratilgani qayd etiladi. Bu yondashuv III Renessansni quruq orzu emas, balki bosqichma-bosqich amalga oshiriladigan milliy rivojlanish modeli sifatida talqin qilish imkonini beradi.

ASOSIY QISM

III Renessans g'oyasining Yangi O'zbekiston ma'naviy-ma'rifiy islohotlari bilan aloqadorligi avvalo tarixiy vorislikda ko'rinadi. O'zbekiston zaminida yuz bergan Birinchi Renessans IX–XII asrlarda ilm-fan, falsafa, tibbiyot, matematika, hadis ilmi va madaniyatning yuksalishi bilan bog'liq bo'lsa, Ikkinchi Renessans Temuriylar davrida davlat boshqaruvi, astronomiya, adabiyot, me'morchilik va san'at taraqqiyoti orqali namoyon bo'lgan. Har ikkala tarixiy bosqichda ham ma'rifat va davlat homiyligi, ilmiy maktablar va axloqiy tarbiya, ijodkorlik va ijtimoiy tartib birgalikda rivojlangan. Demak, III Renessans ham faqat ilmiy-texnik yangilanish emas. U ma'naviyat, ta'lim, ijtimoiy ong va madaniy muhitning sifat jihatdan o'zgarishini talab etadi.

Bu jarayonda ma'naviy-ma'rifiy islohotlar asosiy tayanch vazifasini bajaradi. Chunki bilimli, lekin ma'naviy mas'uliyatsiz avlod jamiyat uchun barqaror kuch bo'la olmaydi. Aksincha, ma'naviyati baland, ammo zamonaviy bilim va kasbiy ko'nikmaga ega bo'lmagan shaxs ham taraqqiyotning faol ishtirokchisiga aylanishi qiyin. III Renessans g'oyasi ana shu ikki qutbni uyg'unlashtirishga intiladi: **ma'rifatli tafakkur** va **axloqiy mas'uliyat**. Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning ahamiyati ham shundaki, ular yoshlarni faqat kasb egasi sifatida emas, balki Vatanga daxldor, mustaqil fikrlovchi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat bilan qaraydigan shaxs sifatida tarbiyalashga yo'naltirilmoqda.

III Renessans uchun eng muhim omillardan biri uzluksiz tarbiya tizimidir. Tarbiya faqat maktab yoki oliy ta'lim zimmasiga yuklanadigan vazifa emas. U oila, mahalla, ta'lim muassasasi, ommaviy axborot vositalari, madaniyat muassasalari va ijtimoiy muhitning hamkorligida shakllanadi. "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da O'zbekiston "Milliy tiklanishdan - milliy yuksalish sari" tamoyili asosida yangi bosqichga kirgani, yangi davr esa ta'lim-tarbiya tizimiga aniq va qat'iy talablar qo'yayotgani ta'kidlangan. Bu qarash III Renessansning eng asosiy pedagogik mazmunini ochadi: tarbiya epizodik tadbir emas, balki shaxs kamolotini bosqichma-bosqich shakllantiradigan uzluksiz jarayondir.

Yangi O'zbekiston ma'naviy-ma'rifiy islohotlarining yana bir muhim jihati maktab ta'limidagi tarbiyaviy ishlarni kuchaytirishdir. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy hamda tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish konsepsiyasida yoshlarning intellektual salohiyati, ongi, tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirish, mafkuraviy immunitetini mustahkamlash, vatanparvarlik hamda xalqqa

sadoqat tuyg'ularini tarbiyalash maqsad qilib belgilangan. Bu vazifalar III Renessansning maktab bosqichidagi mazmunini aniq ko'rsatadi. Maktab faqat fan o'rgatadigan joy emas, balki kelajak fuqarosining dunyoqarashi, mas'uliyati va qadriyati shakllanadigan muhitdir.

Oliy ta'lim tizimida III Renessans g'oyasi yanada murakkab mazmun kasb etadi. Universitetlar jamiyatning intellektual markazi bo'lishi kerak. Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida yoshlarni ilmiy faoliyatga jalb etish, ilm-fanning innovatsion infratuzilmasini shakllantirish, ma'naviy-ma'rifiy va tarbiyaviy ishlar ta'sirchanligini oshirish vazifalari ko'rsatilgan. Bu yerda uchta yo'nalish bir-biriga bog'lanadi: ilmiy izlanish, innovatsion fikrlash va ma'naviy yetuklik. Ana shu bog'liqlik bo'lmasa, universitet bitiruvchisi diplomga ega bo'lishi mumkin, lekin jamiyat taraqqiyotiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan ziyoli shaxs darajasiga ko'tarilmaydi.

Ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning III Renessansga xizmat qiladigan yana bir yo'nalishi tarixiy xotirani tiklashdir. Tarixiy xotira insonni milliy ildizidan ajratmaydi, lekin uni o'tmishga mahkum ham qilmaydi. To'g'ri anglangan tarix shaxsga mas'uliyat beradi. Masalan, Xorazmiy merosi algoritmik fikrlash va raqamli texnologiyalar bilan, Beruniy merosi ilmiy metod va manbashunoslik bilan, Ibn Sino merosi tibbiy madaniyat va inson salomatligi bilan, Imom Buxoriy merosi manba ishonchliligi hamda axloqiy poklik bilan, Navoiy merosi til, adabiyot va insonparvarlik bilan bog'lab o'rgatilsa, tarixiy meros zamonaviy tarbiyaviy kuchga aylanadi. Bu yondashuvda ajdodlarni ulug'lash faqat tantanali nutq emas, balki o'quvchi va talaba tafakkuriga amaliy ta'sir ko'rsatadigan metodik jarayon bo'ladi.

III Renessansning ijtimoiy-ma'naviy mazmunida mahalla institutining ham o'rni katta. Yangi O'zbekiston islohotlarida mahalla davlat va jamiyat o'rtasidagi eng yaqin ijtimoiy maydon sifatida qaralmoqda. Prezident rasmiy sahifasida e'lon qilingan ma'lumotlarda mahalla raisi oila va mahallada sog'lom muhitni shakllantirish, ma'naviy-ma'rifiy ishlarni amalga oshirishga javob berishi qayd etilgan. Bu vazifa III Renessansning faqat universitet yoki ilmiy markazlarda emas, balki oddiy mahalla, oila va kundalik ijtimoiy munosabatlarda ham shakllanishini anglatadi.

Amaliy nuqtai nazardan III Renessans g'oyasi ma'naviy-ma'rifiy islohotlar orqali bir necha muhim natijaga olib kelishi mumkin. Yoshlar orasida kitobxonlik, ilmiy fikrlash, huquqiy madaniyat va ijtimoiy faollik kuchaysa, jamiyatda befarqlik, loqaydlik, korrupsiyaga moyillik, yot g'oyalar ta'siri va iste'molchilik kayfiyati kamayadi. Ta'limda ma'naviy komponent kuchaysa, o'quvchi va talaba bilimni faqat baho yoki diplom uchun emas, hayotiy mas'uliyat va kasbiy burch sifatida qabul qiladi. Madaniyat muassasalari, ijodiy tashkilotlar va mahalla faollari bir maqsad atrofida ishlasa, jamiyatda ijtimoiy ishonch ortadi. Ma'naviyat va ijodni qo'llab-quvvatlash

maqsadli jamg'armasini tashkil etish to'g'risidagi PQ-5039-son qarorda 2021-yilda ushbu yo'nalishlar uchun 120 milliard so'm, jumladan Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markaziga 10 milliard so'm, hududiy bo'limlarga 90 milliard so'm hamda Yozuvchilar uyushmasini qo'llab-quvvatlash uchun 20 milliard so'm mablag' ajratilishi belgilangan. Bu raqamlar ma'naviy-ma'rifiy siyosatning tashkiliy va moliyaviy asos bilan mustahkamlanayotganini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, masalani faqat ijobiy bayon qilish ilmiy yondashuvga to'g'ri kelmaydi. III Renessans g'oyasini amalga oshirishda muammolar ham mavjud. Eng jiddiy xavf - ma'naviy-ma'rifiy ishlarning rasmiy tadbirbozlikka aylanib qolishidir. Agar ma'naviyat darsi, davra suhbat, tanlov yoki targ'ibot uchrashuvi yoshlarning real hayotiy savollariga javob bermasa, u tarbiyaviy kuchini yo'qotadi. Yana bir muammo - tarixiy merosni yodlashga asoslangan, ammo tahlil qilishga o'rgatmaydigan yondashuvdir. Ajdodlar merosi faqat ism, sana va asar nomlari darajasida qolsa, u III Renessansga xizmat qilmaydi. Uning metodologik, axloqiy va ilmiy mazmuni ochilishi kerak.

Ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning samaradorligi baholash mezonlariga ham bog'liq. Tadbirlar soni, bannerlar ko'pligi yoki ma'ruzalar hajmi natija emas. Natija yoshlarning fikrlashida, kitob o'qish odatida, kasbga munosabatida, qonunga hurmatida, milliy qadriyatlarga ongli yondashuvida, ijtimoiy muammolarga befarq bo'lmasligida ko'rinadi. Shu bois III Renessans poydevorini yaratish uchun ma'naviy-ma'rifiy ishlar sifat indikatorlari asosida tashkil etilishi kerak. Maktabda o'quvchining dunyoqarashi, oliy ta'limda talabning ilmiy mustaqilligi, mahallada yoshlarning ijtimoiy faolligi, oilada tarbiya muhiti real o'zgarishlar orqali baholanishi zarur.

Yangi O'zbekistonning "O'zbekiston - 2030" strategiyasi III Renessans g'oyasini uzoq muddatli rivojlanish maqsadlari bilan bog'laydi. Mazkur strategiyada ta'lim, ilm-fan, madaniyat, yoshlar siyosati, vatandoshlar bilan hamkorlik va inson kapitalini rivojlantirishga oid vazifalar ko'rsatilgan. Jumladan, vatandoshlar ishtirokida tibbiyot, ta'lim va ilm-fan sohalarida 100 ta loyiha amalga oshirish, o'zbek tili, adabiyoti, tarix, madaniyat, san'at va hunarmandchilik yo'nalishidagi oliygohlarda xorijdagi vatandoshlar uchun 200 ta grant ajratish, badiiy adabiyotlar yetkazib berish ko'lamini oshirish kabi vazifalar belgilangan. Bu maqsadlar III Renessansning ichki ma'naviy tarbiya bilan birga xalqaro madaniy hamkorlikka ham tayanishini ko'rsatadi.

XULOSA

III Renessans g'oyasi Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning nazariy, tarbiyaviy va strategik markazida turadi. Bu g'oya jamiyatni faqat iqtisodiy o'sish sari emas, balki ma'rifatli, axloqiy barqaror, ijtimoiy mas'uliyatli va ilmiy fikrlaydigan taraqqiyot bosqichiga olib chiqishni nazarda tutadi.

Ma'naviy-ma'rifiy islohotlar esa III Renessansning amaliy mexanizmlarini yaratadi: uzluksiz tarbiya tizimi, maktab va oliy ta'limdagi tarbiyaviy ishlar, mahalla muhitini sog'lomlashtirish, yoshlar siyosati, tarixiy xotira, kitobxonlik, ijodkorlik va ilmiy tafakkur shular jumlasidandir. Yangi O'zbekiston ma'naviy-ma'rifiy islohotlarining asosiy vazifasi ham ana shu: tarixiy merosni zamonaviy tafakkur bilan bog'lash, yoshlarni bilimli va vatanparvar qilib tarbiyalash, ma'naviyatni hayotiy ehtiyojga aylantirish hamda milliy yuksalishning mustahkam poydevorini yaratish. Shu jihatdan III Renessans g'oyasi va ma'naviy-ma'rifiy islohotlar bir-birini to'ldiradigan, bir-birisiz to'liq natija bermaydigan yagona ijtimoiy-ma'naviy jarayon sifatida baholanishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 3-oktabrdagi 558-son Qarori. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-ma'rifiy hamda tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida.
3. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. - Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Quronov M. Milliy tarbiya. - Toshkent: Ma'naviyat, 2007.